NOTATKI ZE STUDIÓW · 2026/2027

Od kerygmatu do dogmatu

Objawienie, wiara i Tradycja Kościoła

Akademia Katolicka w Warszawie · Licencjat kanoniczny
Ks. dr Giacomo Calore · Spotkanie 01 · 15 października 2026

Pierwszy wykład porządkuje pojęcia potrzebne do zrozumienia rozwoju dogmatów. Jego główna myśl jest następująca: **Kościół coraz dokładniej wyraża tę wiarę, którą otrzymał od apostołów.** Aby zrozumieć ten proces, trzeba zacząć od Objawienia, a następnie zobaczyć, jak jest ono głoszone i przekazywane. [1]

1. O co chodzi w tym wykładzie

Tematem całego kursu jest **przejście od kerygmatu do dogmatu w Kościele starożytnym**. Apostołowie głosili Jezusa Chrystusa i dokonane przez Niego zbawienie. Z czasem Kościół musiał coraz dokładniej wyjaśniać, kim jest Chrystus i jak rozumieć głoszoną o Nim wiarę. W tym procesie powstawały wyznania wiary i formuły soborowe.

Prowadzącego interesuje przede wszystkim **logika teologiczna** tego rozwoju: dlaczego określone pytania w ogóle się pojawiły i dlaczego Kościół przyjmował jedne odpowiedzi, a odrzucał inne. Wydarzenia polityczne, spory między ludźmi i uwarunkowania kulturowe są ważnym tłem. Same jednak nie wyjaśniają jeszcze, co Kościół chciał powiedzieć o Bogu.

Główną tezę można zapamiętać tak: **dogmat jest tą samą wiarą apostolską, dokładniej przemyślaną i wyrażoną.** W odniesieniu do dogmatów chrystologicznych Calore objaśnia tę myśl również w swojej książce. Chodzi o zachowanie prawdy o Jezusie, którą głosili apostołowie. [2]

Ten wykład daje podstawy do dalszych zajęć. Szczegółowa analiza starożytnych autorów, sporów chrystologicznych i poszczególnych soborów należy do kolejnych spotkań.

2. Wiara jako punkt wyjścia teologii

Wiara odnosi się do rzeczywistości

Ks. Calore otwarcie określa swój punkt wyjścia: wierzy, że Chrystus rzeczywiście stał się człowiekiem, umarł i zmartwychwstał. W tym znaczeniu mówi o **realizmie wiary**. Wypowiedzi o Chrystusie odnoszą się do kogoś rzeczywistego, kogo spotkali apostołowie. Nie opisują wyłącznie ich przeżyć lub religijnych wyobrażeń. [1]

Dlatego zdanie, że Jezus jest prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem, dotyczy tej samej Osoby, która nauczała, przyjmowała ludzi i umarła na krzyżu. Późniejszy język dogmatyczny ma pomagać w wiernym rozumieniu Jego tożsamości.

Każda metoda ma swój zakres

Znaczną część wprowadzenia zajmuje pytanie o założenia poznania. Badacz wybiera pytania, źródła i metody. Powinien więc rozpoznawać zarówno ich możliwości, jak i ograniczenia. Jeżeli ktoś z góry uzna, że Bóg nie może działać w historii, jego sposób wyjaśniania początków chrześcijaństwa będzie już przez to określony.

W tej części pojawia się także **Logos**, czyli słowo i rozum, oraz pytanie o rozumny porządek świata. Badanie przyrody zakłada, że możemy w niej rozpoznawać prawidłowości. W chrześcijańskim rozumieniu porządek ten ma źródło w Bogu Stwórcy. Samo przekonanie, że świat jest poznawalny, nie jest jednak jeszcze tym samym co wiara chrześcijańska. Wykładowca ilustruje ten wątek przykładem Galileusza. [2]

Przykłady z dziejów fizyki mają pokazać, że naukowe wyjaśnienia mogą być poszerzane i korygowane. Warto zapamiętać sens tej dygresji: **skuteczność metody w określonym obszarze nie oznacza, że odpowiada ona na wszystkie pytania**. Nauka daje rzeczywistą wiedzę; nie wynika z tego, że każda jej teoria jest ostateczna. Z kolei obecność założeń nie oznacza, że wszystkie interpretacje są równie dobre.

Podobnie metoda historyczno-krytyczna pomaga ustalać znaczenie słów, okoliczności powstania tekstów biblijnych i ich historyczne tło. Teologia korzysta z tych badań, a zarazem pyta o Objawienie i zbawczy sens wydarzeń. Przywołany na wykładzie tekst Josepha Ratzingera broni współpracy egzegezy i wiary, uwzględniającej granice metody oraz szczególny charakter Biblii. [3]

Przykład Galileusza pomaga również odróżnić treść wiary od dawnego obrazu świata. Nie każda interpretacja przyrody wiązana kiedyś z Biblią należy do jej niezmiennego orędzia. Trzeba rozpoznawać, co rzeczywiście wynika z tekstu, a co pochodzi z przekonań danej epoki. [3]

Zmartwychwstanie i świadectwa historyczne

Warto tu zachować precyzję: zmartwychwstanie jest w wierze Kościoła **wydarzeniem rzeczywistym, poświadczonym w historii, a zarazem przekraczającym zwykły porządek historii**. Pusty grób i spotkania ze Zmartwychwstałym należą do świadectw. Samo przejście Chrystusa do życia uwielbionego nie było obserwowane tak jak powtarzalny proces przyrodniczy. Tak ujmuje to Katechizm. [5]

Prowadzący zwraca też uwagę na osobiste doświadczenie nawrócenia i działania Chrystusa. Pomaga ono wierzącemu przyjąć i rozumieć przekaz Kościoła. Nie zastępuje jednak świadectwa apostolskiego ani nie ustanawia nowej treści Objawienia. Szczegółowymi argumentami za wiarygodnością chrześcijaństwa zajmuje się teologia fundamentalna; na tych zajęciach zostały one tylko zasygnalizowane.

3. Objawienie zaczyna się od Boga

Podstawowym tekstem tej części wykładu jest *Dei Verbum*, czyli konstytucja Soboru Watykańskiego II o Objawieniu Bożym, zwłaszcza jej punkt 2. **Objawienie to samoudzielenie się Boga: Bóg daje się poznać i zaprasza człowieka do wspólnoty ze sobą.** Przekazuje prawdę o sobie i swoim zbawczym zamiarze, a zarazem otwiera człowiekowi dostęp do własnego życia. [4]

Aspekt Objawienia	Wyjaśnienie
Inicjatywa Boga	Bóg podejmuje wolną inicjatywę. Objawienie jest darem Jego dobroci i miłości.
Treść Objawienia	Sam Bóg oraz Jego zbawczy zamysł wobec człowieka.
Cel Objawienia	Dostęp do Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym i udział w Bożym życiu.
Sposób Objawienia	Przez powiązane ze sobą czyny i słowa w historii zbawienia.
Pełnia Objawienia	W Jezusie Chrystusie, który jest jego pośrednikiem i pełnią.

Słowa i czyny wyjaśniają się wzajemnie. Czyny ukazują, jak Bóg działa, a słowa pomagają rozpoznać ich znaczenie. Przykładowo: śmierć Jezusa jest wydarzeniem. Głoszenie, że umarł dla naszego zbawienia, odsłania sens tego wydarzenia. Bez tego związku otrzymalibyśmy albo same informacje o zdarzeniach, albo twierdzenia oderwane od historii.

Chrystus objawia Ojca całym swoim życiem: nauczaniem, działaniem, śmiercią i zmartwychwstaniem. Nawiązując do J 14,9, wykładowca podkreśla, że chcąc poznawać Ojca, należy patrzeć na Jezusa. **Chrystus jest zarazem Tym, który objawia, i Tym, w którym Bóg daje się poznać.**

Dlatego samo abstrakcyjne wyjaśnienie słowa „objawienie” nie wystarcza. Trzeba zobaczyć, jak Bóg rzeczywiście wychodzi ku człowiekowi. W ujęciu wykładu poznawanie Objawienia angażuje zarówno rozumienie przekazywanej treści, jak i odpowiedź wiary.

4. Kerygmat jest głoszeniem zbawienia w Chrystusie

Słowo **kerygmat** pochodzi z greki i oznacza głoszenie lub obwieszczenie. W tym wykładzie chodzi o apostolskie głoszenie Dobrej Nowiny: **Bóg dokonał naszego zbawienia w Jezusie Chrystusie, który umarł i zmartwychwstał.** [1]

Apostołowie występują jako świadkowie. Odwołują się do Chrystusa, którego spotkali, słuchali i widzieli żyjącego po śmierci. Prowadzący nawiązuje tu do początku Pierwszego Listu św. Jana: przedmiotem głoszenia jest to, co zostało usłyszane, zobaczone i doświadczone (1 J 1,1-3).

W centrum pierwotnego orędzia znajdują się posłanie Syna przez Ojca, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa oraz znaczenie tych wydarzeń **dla nas i dla naszego zbawienia**. Ten ostatni element jest niezbędny. Kerygmat nie zatrzymuje się na stwierdzeniu, że coś się wydarzyło. Głosi także, co Bóg przez to wydarzenie uczynił dla człowieka.

Dwa ważne teksty z Listu do Rzymian

Tekst	Jego znaczenie w wykładzie
Rz 1,3-4	Ewangelia dotyczy Syna: Jezusa wywodzącego się według ciała z rodu Dawida, objawionego w mocy przez zmartwychwstanie. Łączy Jego rzeczywiste człowieczeństwo i synostwo Boże.
Rz 10,9	Wyznanie, że Jezus jest Panem, łączy się z wiarą, że Bóg wskrzesił Go z martwych, oraz z obietnicą zbawienia.

Wczesne wyznania wiary zawierają więc tytuły **Pan** i **Syn Boży**. Nie są one jedynie uprzejmymi określeniami nauczyciela. Wyrażają wiarę w szczególną tożsamość Jezusa i Jego zbawczą moc. Przy Rz 1,3-4 należy pamiętać, że zmartwychwstanie objawia Syna w mocy; nie oznacza, że Jezus dopiero wtedy zaczął być Synem Bożym. [5]

Wyznania wiary z czasem obejmują coraz pełniejsze przypomnienie życia Chrystusa: narodzenie z Dziewicy, mękę, śmierć, pogrzeb, zstąpienie do otchłani, zmartwychwstanie i wniebowstąpienie. Rozbudowuje się sposób wyrażania otrzymanej wiary. Przedmiotem głoszenia pozostaje ten sam Chrystus.

5. Jak przekaz apostolski dociera do następnych pokoleń

W *Dei Verbum* 7 Sobór opisuje, jak Objawienie ma pozostać żywe w Kościele. Chrystus powierza apostołom Ewangelię, aby była przekazywana wszystkim narodom. Apostołowie przekazują to, co otrzymali od Niego i czego nauczył ich Duch Święty. [4]

- **Głoszą ustnie** Dobrą Nowinę i wyjaśniają jej znaczenie.
- **Przekazują wiarę przykładem i życiem wspólnoty**, a także ustanawianymi praktykami.
- **Utrwalają orędzie na piśmie**: apostołowie i ludzie z ich kręgu czynią to pod natchnieniem Ducha Świętego.
- **Pozostawiają następców**, którym powierzają posługę nauczania; Sobór wskazuje tu na biskupów.

Z tego wynika ważna kolejność: **głoszenie apostolskie i życie pierwszych wspólnot poprzedzają spisanie ksiąg Nowego Testamentu**. Kościół głosi Chrystusa, zanim powstaje cały Nowy Testament. Trzeba przy tym pamiętać, że księgi Starego Testamentu istniały już wcześniej i były Pismem pierwszych chrześcijan.

Pismo Święte i Tradycja należą do przekazywania tego samego Objawienia. Nowy Testament utrwala apostolskie świadectwo w sposób natchniony. Żywy przekaz Kościoła sprawia, że świadectwo to jest dalej głoszone, wyznawane i przeżywane.

6. Tradycja żyje w Kościele

Tradycja apostolska to żywy przekaz tego, co Kościół otrzymał od Chrystusa przez apostołów. Obejmuje prawdę wiary, sposób życia i oddawanie czci Bogu. Według omawianego na wykładzie *Dei Verbum* 8 Kościół przekazuje przez kolejne pokolenia to, czym jest i w co wierzy. [4]

Gdzie widać Tradycję	Co jest przekazywane
W nauczaniu	Prawda o Bogu, Chrystusie i zbawieniu, wyznawana i objaśniana we wspólnocie.
W życiu	Wiara przyjmowana w nawróceniu, świętości, miłości i codziennym postępowaniu.
W kulcie	Modlitwa, liturgia i sprawowanie sakramentów, przez które Kościół żyje otrzymanym darem.

Tradycja potrzebuje wspólnoty

Przekaz zakłada kogoś, kto przekazuje, i kogoś, kto go przyjmuje. **Podmiotem Tradycji jest Kościół**, trwający przez kolejne pokolenia. Dlatego nie wystarcza prywatne wspomnienie pojedynczej osoby. Potrzebna jest wspólnota, która zachowuje świadectwo, rozpoznaje jego sens i zgodnie z nim żyje.

Prowadzący podkreśla znaczenie rozumienia Tradycji od wewnątrz. Uczestnictwo w modlitwie, liturgii i życiu wiary pomaga rozumieć to, co Kościół przekazuje. Badania historyczne lub socjologiczne mogą dostarczać cennej wiedzy także badaczowi spoza Kościoła. Same nie obejmują jednak całego teologicznego znaczenia tego przekazu. [1]

Tradycja i Pismo Święte

W szerokim sensie także spisanie świadectwa apostolskiego należy do procesu przekazywania wiary. W tym znaczeniu można rozumieć padające na wykładzie określenie Pisma jako formy przekazu. W ścisłym ujęciu *Dei Verbum* 9 rozróżnia jednak **Pismo Święte i Tradycję**: Pismo jest słowem Bożym utrwalonym pod natchnieniem, a Tradycja przekazuje słowo powierzone apostołom. Są ze sobą ściśle związane. [4]

Tradycja pomaga także rozpoznać **kanon**, czyli zbiór ksiąg przyjmowanych przez Kościół jako natchnione. Kościół rozpoznaje ich natchnienie; nie nadaje go dowolnie wybranym tekstom. Sam tytuł „ewangelia” nie wystarcza, aby tekst należał do Nowego Testamentu.

Warto odróżniać Tradycję apostolską od poszczególnych kościelnych zwyczajów. Nie każda dawna praktyka lokalnej wspólnoty ma taką samą rangę jak przekaz wiary otrzymany od apostołów.

7. Dlaczego Kościół potrzebował dogmatów

Dogmat to prawda zawarta w Bożym Objawieniu, którą Kościół podaje do wierzenia w sposób definitywny. Przy badaniu jego rozwoju trzeba odróżnić samą prawdę od momentu, w którym otrzymała dokładne sformułowanie. Późniejsza data definicji nie dowodzi, że dopiero wtedy powstała treść wiary. [7]

Głoszenie, że Jezus jest Panem i Synem Bożym, rodziło dalsze pytania: co dokładnie te określenia znaczą? Czy dwie osoby mówiące tymi samymi słowami rzeczywiście wyznają tę samą wiarę? Gdy pojawiały się rozbieżne odpowiedzi, potrzebne stawały się dokładniejsze rozróżnienia i wspólne kryteria.

Właśnie temu służyły formuły dogmatyczne. Miały **chronić tożsamość głoszonego Chrystusa i sens Jego zbawczego działania**. Pojęcia takie jak „osoba” i „natura” pomagały wyjaśniać, jak Kościół rozumie prawdziwe Bóstwo i prawdziwe człowieczeństwo Jezusa. Szczegółowa treść tych rozróżnień będzie przedmiotem dalszych wykładów.

Pomoc z książki Calorego

W rozdziale 3.1.1 książki autor opisuje **ontologizację kerygmatu**. To trudne słowo oznacza tutaj przejście do wyraźnego pytania o byt i tożsamość Chrystusa: **kim jest Ten, który nas zbawia?** Refleksja nad tym, co Jezus uczynił, prowadzi do głębszego rozumienia tego, kim On jest. Jedno pytanie pozostaje związane z drugim. [2]

Według Calorego nowe pojęcia filozoficzne miały zostać dostosowane do otrzymanej wiary. Nie wystarczało przyjąć gotowego systemu filozoficznego i podporządkować mu Chrystusa. **To świadectwo o Chrystusie było kryterium oceny używanych pojęć.** Autor odróżnia takie wykorzystanie filozofii od narzucania wierze schematów, które zmieniałyby jej sens.

Tę relację można zapamiętać następująco: **kerygmat głosi Chrystusa i Jego zbawienie; dogmat precyzuje prawdę, którą to głoszenie zawiera.** Sformułowanie dogmatu nie usuwa potrzeby dalszego głoszenia kerygmatu. Oba pozostają obecne w życiu Kościoła.

8. Rozwój wiary polega na głębszym rozumieniu

W końcowej części wykładu powraca pytanie: jak Tradycja może się rozwijać, skoro przekazuje to, co zostało już otrzymane? Odpowiedź brzmi: **rozwija się rozumienie przekazanych wydarzeń i słów**. Kościół żyje tą samą wiarą, ale potrafi wyrażać ją coraz pełniej i odpowiadać na nowe pytania. [1]

Dei Verbum 8 wskazuje na działanie Ducha Świętego oraz na kontemplację i studium, duchowe doświadczenie wierzących i nauczanie pasterzy. Wzrost rozumienia dokonuje się więc w życiu całego Kościoła. Nie sprowadza się do prywatnego pomysłu pojedynczego teologa. [4]

Pomaga odróżnienie dwóch rzeczy: **pełni Objawienia w Chrystusie** i **stopniowego poznawania tej pełni przez Kościół**. Człowiek może otrzymać prawdziwe świadectwo, a dopiero z czasem rozumieć wszystkie wynikające z niego konsekwencje. Rozwój dogmatyczny ma zachowywać tożsamość otrzymanej wiary.

Przykład Niepokalanego Poczęcia Maryi

Wykładowca przywołuje późne ogłoszenie dogmatu o Niepokalanym Poczęciu. Pius IX zdefiniował go w **1854 roku**. Dotyczy on zachowania Maryi od grzechu pierworodnego od pierwszej chwili Jej poczęcia, dzięki łasce Boga i zasługom Jezusa Chrystusa. [6]

W wierze Kościoła definicja ta wyraża prawdę stopniowo rozpoznawaną w otrzymanym Objawieniu. Nie należy z tego wyprowadzać twierdzenia, że apostołowie posługiwali się już dokładną formułą z XIX wieku. **Tożsamość przekazywanej wiary nie wymaga, aby wszystkie pokolenia wyrażały ją z taką samą precyzją.**

Dla uniknięcia pomyłki: Niepokalane Poczęcie dotyczy początku życia **Maryi** i Jej zachowania od grzechu pierworodnego. Dziewicze poczęcie Jezusa jest inną prawdą wiary.

9. Informacja o egzaminie

Prowadzący zapowiedział egzamin pisemny z kilkoma pytaniami dotyczącymi treści wykładów i prezentacji. Zaznaczył, że slajdy nie zawierają wszystkiego, co mówi na zajęciach. W transkrypcji pada termin 10 czerwca; szczegóły należy odnieść do planu potwierdzonego przez prowadzącego. Bibliografię przedstawił jako pomoc w pogłębieniu nauki. [1]

Źródła

[1] G. Calore, *Od kerygmatu do dogmatu w Kościele starożytnym*, wykład z 15 października 2026, transkrypcja w trzech częściach. Podstawowe źródło notatek.

[2] G. Calore, *Chalcedońska antropologia. Zarys chrystocentrycznej metafizyki osoby ludzkiej i jej wymiar profetyczny dla świata współczesnego*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2026, rozdz. 3.1.1, s. 106-110; pomocniczo s. 226-229 o założeniach poznania. Podano numerację stron książki.

[3] J. Ratzinger, *Relationship between Magisterium and exegetes*, tekst na stulecie Papieskiej Komisji Biblijnej, przywołany na wykładzie. Źródło uwag o metodzie historycznej, wierze i realizmie wydarzeń.

[4] Sobór Watykański II, konstytucja dogmatyczna *Dei Verbum*, nr 2, 7-8, omawiane na wykładzie; nr 4 i 9-10 pomocniczo do wyjaśnienia pełni Objawienia i relacji Pisma do Tradycji.

[5] *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 639-648. Doprecyzowanie historycznego i transcendentnego wymiaru zmartwychwstania oraz sensu Rz 1,3-4.

[6] *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 490-493. Doprecyzowanie przykładu Niepokalanego Poczęcia Maryi.

[7] *Katechizm Kościoła Katolickiego*, nr 88-89. Pomocnicze objaśnienie pojęcia dogmatu.